

Strömmande läsning

Slutrapport etapp 2

Torbjörn Dahlander
Berit Winblad
Jerry Olsson
2008

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Vad är strömmande läsning?	4
1 Strömmandeprojektet etapp 2 - sammanhang	4
2 Mål för etapp 2 – bakgrund	5
2.1 Mål för etapp 2 - detaljer.....	5
2.1.1 Effektmål.....	5
2.1.2 Aktiviteter	6
3 Genomförande etapp 2	6
3.1 Fortsatt test av strömmande läsning med Net Plextalk.....	7
3.1.1 Lärarhögskolan i Stockholm	8
3.1.1.1 Utnyttjande	9
3.1.1.2 Kommentarer	10
3.1.1.3 Intervju med projektdeltagare.	10
3.1.2 Grundskolor i Sölvesborg och Örebro.....	12
3.1.2.1 Utnyttjande	14
3.1.2.2 Kommentarer	14
3.1.2.3 Intervju med deltagare	15
3.2 Strömmande läsning med mobiltelefon i samarbete med Storytel.....	18
3.2.1.1 Utnyttjande av tjänsten – loggar och webbenkät	20
3.2.1.2 Kommentarer	22
3.2.1.3 Intervju med deltagare	23
3.3 Andra läsprogram för strömmande läsning än NetPlextalk.....	24
4 Utvärdering av etapp 2	25
4.1 Måluppfyllelse etapp 2.....	25
4.2 Erfarenheter.....	25
4.3 Budget och tid.....	28
5 Slutsatser	29
5.1 Marknadsföring och introduktion	29
5.2 Juridik och ekonomi i samarbete med kommersiella aktörer.....	30
5.3 DAISY-läsare för mobiltelefoner.....	31
6 Förslag till innehåll i etapp 3 av strömmande läsning	32
6.1 Storytel som exempel – utred förutsättningarna för TPB att samarbeta med kommersiella distributörer	32
6.2 Fortsatt samarbete med Storytel	33
6.3 Fortsättning för strömmande läsning på grundskolorna i Örebro och Sölvesborg och försök på gymnasieskola	34
6.4 Samverkans- och affärsmodell för grundskolan och gymnasieskolan.....	34

Sammanfattning

Etapp 2 är en fortsättning och fördjupning av de försök som genomfördes under etapp 1, som var en grundläggande kartläggning av intresset för strömmande läsning i olika låntagargrupper. I etapp 2 har vi testat strömmande läsning till dator med läsprogrammet Net Plextalk på grundskolor i Örebro och Sölvesborg samt på Lärarhögskolan i Stockholm. Vidare har försök med strömmande läsning till mobiltelefon genomförts i samarbete med företaget Storytel, före detta Bokilur.

Resultaten av försöken är positiva. Det finns flera intressanta användningsområden för strömmande läsning i skolan och för högskolestudenter. Försöken visar också att det finns intresse bland talboksläsarna för strömmande läsning med mobiltelefon. Här finns dessutom möjligheter att nå personer i TPB:s målgrupp som är svåra eller omöjliga att nå via biblioteken.

Projektet bedömer därför att det är dags att gå från pilotförsök till försök som är tydligt inriktade på att göra det möjligt att införa dessa tjänster i TPB:s ordinarie service. Flera svåra frågor återstår att lösa och projektet bedömer att de bäst löses genom att sätta just det praktiska införandet som mål.

Inför etapp 3 av projektet strömmande läsning rekommenderar projektet att:

- Den verksamhet som kommit igång på skolorna i Örebro och Sölvesborg garanteras fortsatt tillgång till Net Plextalk tills den kommersiella versionen av läsprogrammet finns tillgänglig i mitten av 2009. Ett försök med strömmande läsning på ett gymnasium rekommenderas också för att få kunskap om hur strömmande läsning fungerar i gymnasieskolan. Målet är att dessa praktiska försök tillsammans med överenskommelser med SIT, Inläsningstjänst ILAB och andra aktörer inom området ska leda fram till att strömmande läsning som distributionsform kan etableras som ordinarie tjänst under 2009 för grundskolor, gymnasieskolor och eventuellt andra skolformer där TPB inte är ansvarig för anpassning av läromedel¹. Observera att hinder kan dyka upp under projekttiden som kan omöjliggöra eller försena införandet av tjänsten.
- Projektet rekommenderar vidare fortsatt projektverksamhet med strömmande läsning till mobiltelefon i samarbete med en kommersiell aktör. De juridiska och ekonomiska förutsättningarna för en ordinarie tjänst behöver klargöras och programvaran behöver anpassas. Inriktningar är att försöken ska göra det möjligt att införa en ordinarie tjänst under 2009. Området är extra intressant eftersom det förefaller ge en kanal till en mycket stor del av TPB:s målgrupp som är svåra eller omöjliga att nå via biblioteken. Här finns dock ett antal frågor kring juridik och upphandling som behöver utredas vilket projektet bedömer enklast sker genom en tydlig inriktning på skarp drift. Observera att hinder kan dyka upp under projekttiden som kan omöjliggöra eller försena införandet av tjänsten.

¹ Strömmande läsning och nedladdning för högskolestudenter (som är TPB:s ansvarsområde) finns redan med i TPB:s planer för hösten 2008.

Vad är strömmande läsning?

Strömmande läsning innebär att man med hjälp av ett läsprogram kan koppla upp sig mot t.ex. TPB:s digitala bibliotek och lyssna på talböcker strömmande. En ström av data når läsprogrammet och läses upp. Informationen lagras inte lokalt.

Strömmande läsning ger på ett enkelt sätt talboksläsaren direkt tillgång till cirka 60 000 av TPB:s talböcker. Strömmande läsning är vidare mindre problematiskt än nedladdning i ett upphovsrättsligt perspektiv genom att den strömmande talboken inte blir kvar på låntagarens dator.

Det krävs bredband för att läsa strömmande, men det räcker med enkelt bredband med låg kapacitet. Strömmande läsning kan även ske över mobiltelefoninätet under förutsättning att datavolymer, ljudet, komprimeras för detta ändamål.

Tekniken medger att läsaren kan sätta bokmärken, återuppta läsningen från den punkt där man senast slutade läsa eller navigera till godtycklig punkt i boken.

Strömmande läsning är ett alternativ för distribution till enskilda låntagare. Det kan vara ett komplement till nedladdning, men det kan också vara det bästa alternativet för vissa låntagare.

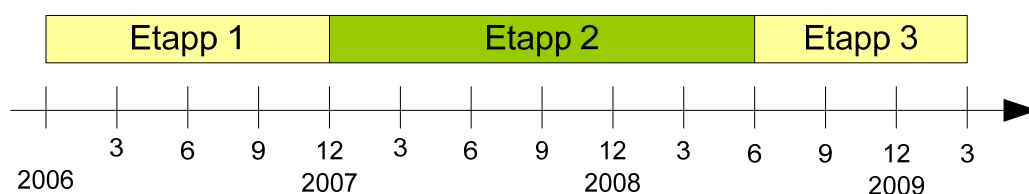
1 Strömmandeprojektet etapp 2 - sammanhang

I regleringsbrevet för TPB från 2006 ges TPB i uppdrag att i samråd med Post- och telestyrelsen (PTS) genomföra bredbandsbaserade försök med strömmande läsning. En slutredovisning av uppdraget skall lämnas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 30 april 2009. Försöken ska finansieras i samråd mellan TPB och PTS.

En etapp 1 av försöken har tidigare genomförts under 2006. Den redovisades i en rapport till Näringsdepartementet - "Delrapport om försöksverksamheten med strömmande läsning av talböcker 2006" 2007-04-26 (TPB dnr 31-824/06). Erfarenheterna från etappen låg sedan till grund för inriktning och omfattning av etapp 2.

Etapp 2 har genomförts under 2007 och delar av 2008 och redovisas i denna rapport.

En etapp 3 planeras för andra halvan av 2008 och första delen av 2009. Därefter sker en slutrapportering av hela regeringsuppdraget till Näringsdepartementet senast 2009-04-30.

Figur 1 Regeringsuppdraget Strömmande läsning – genomförandet etappindelad på etappindelad på tidslinje

2 Mål för etapp 2 – bakgrund

Etapp 1 var en kartläggning för att hitta användningsområden för strömmande läsning. Internetbaserad distribution som når direkt till enskilda låntagare var ett nytt område för TPB

Försöken var en bred undersökning av nyttan med strömmande läsning för olika grupper av läshandikappade: högskolestudenter, elever vid grundskolan, folkbibliotekens låntagare och taltidningsläsare. Försöken var också en test av läsprogram för strömmande läsning.

Under etapp 1 uppstod också en möjlighet att tillsammans med ett kommersiellt företag testa strömmande läsning via mobiltelefon vilket kom att inkluderas i etappen.

Resultaten från etapp 1 var mycket positiva och utmynnade i att fortsätta och fördjupade försök med strömmande läsning skulle genomföras under etapp 2.

Etapp 2 har innehållit riktade försök inom strömmande läsning i syfte att ge fördjupad kunskap om nyttan med strömmande läsning. Inom etappen skulle också undersökas förutsättningarna för driftsättning av en tjänst för strömmande läsning av talböcker.

2.1 Mål för etapp 2 - detaljer

2.1.1 Effektmål

Övergripande effektmål med etappen är att genom mer riktade försök undersöka nyttan med strömmande läsning och skapa förutsättningar för TPB:

- Att nå personer med läs- och skrivsvårigheter genom en attraktiv mobiltjänst för talboksläsning
- Att underlätta studierna för högskolestudenter och elever
- Att minska TPB:s nedladdningar/utskick av högskoletitlar
- Att minska nedladdningsarbetet vid universitetsbiblioteken
- Att underlätta speciallärares arbete
- Att släcka lästörsten hos omätliga Boken kommer-låntagare

2.1.2 Aktiviteter

Etappens bidrag till TPB:s strävan att nå dessa effektmål var att genomföra följande aktiviteter:

- Fortsatt test av läsprogram för strömmande läsning
 - Mot högskolebibliotek
 - Mot grundskolor
 - Mot folkbibliotekens Boken-kommer-verksamhet
- Fortsatt test av strömmande läsning via mobiltelefoni tillsammans med företaget Storytel
- Förstudie kring förutsättningarna för driftsättning av tjänsten strömmande läsning
- Undersökning av andra kommersiellt tillgängliga program för strömmande läsning utöver NetPlexTalk

Under etappen har en omprövning av dessa ursprungliga aktivitetsplaner skett enligt följande:

Folkbibliotekens Boken kommer-verksamhet

Försök riktade till Boken kommer-låntagare utgick av två skäl. Under 2007 genomfördes ett annat projekt med strömmande läsning till Boken kommer-låntagare: Tidningen och Boken kommer digitalt. I det projektet användes en hårdvaruspelare från Plextor för strömmande läsning av talböcker och taltidningar. Vidare visade resultaten av etapp 1 tydligt att strömmande läsning är ett attraktivt alternativ för Boken kommer-låntagare med viss datorvana. Det behövde inte testas en gång till, därför koncentrerades projektet till skolor och högskolor.

Förutsättningar för driftsättning av tjänsten strömmande läsning

Dessa frågor behandlades inom ramen för NDS-rapporten. Vidare har under projektiden beslut fattats om att direktdistribution till enskilda låntagare ska inledas under hösten med nedladdning och strömmande läsning till högskolestudenter. Det ingår i planerna för införandet att hitta en modell för hur tjänsten kan tas i drift.

3 Genomförande etapp 2

Under projektiden genomfördes försök med strömmande läsning både till dator och till mobiltelefon. För läsning på dator användes läsprogrammet Net PlexTalk, som hittills är det enda läsprogram som finns för strömmande läsning med full DAISY-funktionalitet. Programmet användes också under etapp 1. Under etapp 2 genomfördes mer riktade försök inom två områden, skolan och högskolan.

Resultaten från etapp 1 visade att strömmande läsning skulle kunna vara användbart i skolan, där stödet för läshandikappade med läs- och skrivsvårigheter behöver utvecklas. Därför var det angeläget att gå vidare med riktade försök i skolan för att hitta modeller för hur strömmande läsningen skulle kunna användas i undervisningen. TPB ansvarar inte för läromedelsförsörjningen för läshandikappade elever i grundskolan och gymnasiet. Men TPB är en mycket viktig resurs för landets skolbibliotek, som i mycket stor utsträckning använder

sig av TPB:s titlar för elever med läshinder. År 2007 lånade 774 skolbibliotek från TPB, motsvarande siffra för kommunbibliotek var 599.

TPB har däremot det direkta ansvaret för att högskolestudenter med läshinder får sin kurslitteratur i anpassad form. Därför var det naturligt att följa upp det positiva resultatet från etapp 1 med nya försök, som nu inriktades på en enda högskola, Lärarhögskolan, för att få mer kunskap om hur strömmande läsning kan underlätta studierna för studenter med läshinder.

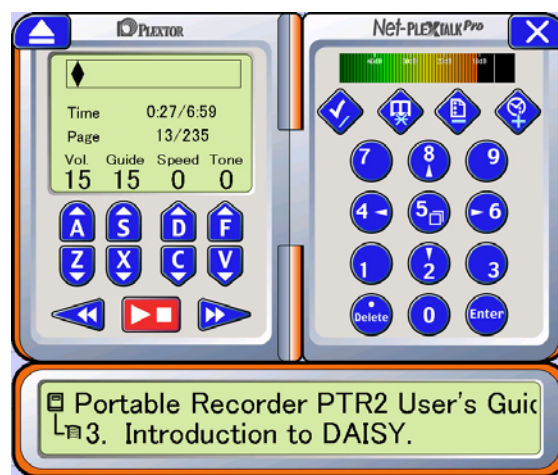
Det är sannolikt så att mobiltelefonen kommer att användas för talboksläsning i framtiden, både som läsverktyg för läsning från mobilens minne och för strömmande läsning. Redan i dag används telefonen för talboksläsning. Man kopierar över talbokens ljudfiler till mobilen och läser boken utan DAISY-funktionalitet med mobilens mediaspelare. För strömmande läsning av ljudböcker till mobiltelefoner finns idag bara en kommersiell tjänst på marknaden. Det är företaget Storytel, f.d. Bokilur, som sedan 2005 driver en sådan tjänst.

Under etapp 1 genomfördes ett litet pilotförsök med strömmande läsning av TPB:s talböcker i samarbete med Storytel. Försöken syfte var att få en uppfattning om tjänstens funktioner och ljudkvalitén och testerna genomfördes bara internt av TPB:s personal.

Under etapp 2 genomfördes mer omfattande försök som riktade sig till personer med läs- och skrivsvårigheter. I försöken användes läsprogrammet Talboksläsaren, som är en variant på Storytels eget läsprogram. I försöken samarbetade TPB även med länsbibliotek runt om i landet.

3.1 Fortsatt test av strömmande läsning med Net Plextalk

I försöken med strömmande läsning till datorn användes läsprogrammet Net Plextalk, som är utvecklat av det japanska företaget Plextor. Gränssnittet är en bild av en hårdvaruspelare. Programmet är synskadeanpassat och enkelt att hantera. De flesta funktionerna kommer man

åt på det numeriska tangentbordet. Programmet har alla funktioner som man förväntar sig av läsprogram för DAISY-talböcker. Det går att hoppa mellan kapitel och avsnitt, gå till sida, lägga in bokmärken. Det går också att ändra läshastigheten, en mycket viktig funktion speciellt för högskolestudenter. Programmet finns i två versioner, en för enbart strömmande

läsning och en för strömmande läsning och nedladdning. I försöken under etapp 2 användes bara versionen för strömmande läsning.

Projektet hade 100 licenser av Net Plextalk till sitt förfogande, som fördelades mellan tre försöksorter. Projektets högskoleledel var som tidigare nämnts lokaliserat till Lärarhögskolan i Stockholm. Projektdeltagare för försöken i skolorna var elever vid grundskolorna i Örebro och Sölvesborg.

Försöken utvärderades på tre olika nivåer:

- Net Plextalk loggar all användning av programmet. Genom loggen kan vi bl.a. läsa av hur programmet har använts och vilka titlar som testpersonerna läst.
- Genom enkäter har vi fått mer detaljerad information om hur testpersonerna använt sig av tjänsten.
- Genom intervjuer med testpersoner har vi försök hitta goda exempel för hur strömmande läsning kan användas för att underlätta studierna för högskolestudenter och stimulera läsintresset för elever i skolan.

3.1.1 Lärarhögskolan i Stockholm ²

Syftet med försöket var att fördjupa kunskaperna om hur strömmande läsning kunde användas av högskolestudenter med läshinder. TPB:s kontaktperson på skolan har varit Ann-Louise Löfgren som är kontaktperson för personer med läshinder.

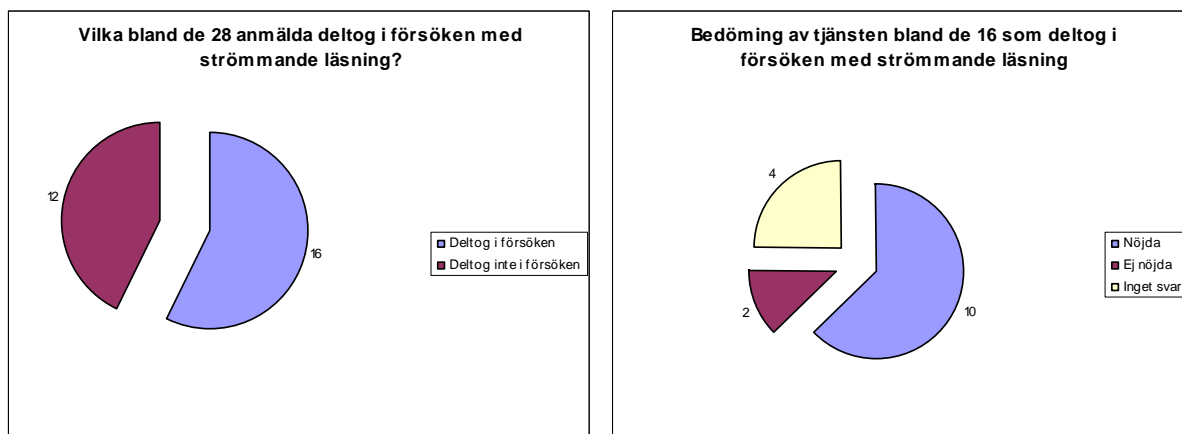
Försöket har pågått under perioden 2007-08-15 till 2008-01-31. Under den tiden har projektdeltagarna haft möjlighet att läsa strömmande (programmets giltighet är 164 dagar från installationstillfället).

Under våren och sommaren 2007 rekryterades deltagare till försöksverksamheten. Totalt identifierades 28 studenter som var intresserade av att pröva strömmande läsning av kurslitteratur under höstterminen. Program och manualer skickades ut till projektdeltagarna 2007-08-13.

Av de 28 som anmält intresse provade till slut 16 studenter tjänsten i olika omfattning. Skälen att man till slut avstod från att delta i försöket var flera men personliga och studiemässiga skäl överväger. En av studenterna fick trots telefonsupport från TPB inte programmet att fungera på sin dator. Andra skäl bland de 12 som till slut valt att inte delta är problem med bredbandsuppkoppling, att man inte har tillgång till egen dator, sjukskrivning, att man hoppat av utbildningen, en pressad studiesituation på grund av kurser som inte slutförts.

Bland de 16 studenter som provade tjänsten är tio nöjda och vill ha tillgång till strömmande läsning även i fortsättningen. Två av de 16 har uttryckt missnöje med NetPlextalk som program och därför avslutat användningen av strömmande läsning. Man tyckte bl.a. att programmet var förvirrande eller man föredrog att läsa från CD-skivor, som man var van vid.

² Från och med 2008-01-01 ingår Lärarhögskolan i Stockholms universitet.

Figur 2 Diagram 1 visar hur många som anmälde intresse av att delta i försöket med strömmande läsning på Lärarhögskolan i Stockholm samt hur många som faktiskt deltog i försöken. Diagram 2 visar hur många som var nöjda med tjänsten bland de som deltog i försöken

3.1.1.1 Utnyttjande

All tid som studenterna varit inloggade har registrerats. Registreringarna visar att:

- Graden av nyttjande skiftar stort bland dem som deltagit aktivt. De två studenter som utnyttjat tjänsten mest har en sammanlagt inloggad tid under perioden augusti 2007 till januari 2008 på 45 respektive 36 timmar. Fem studenter har utnyttjat tjänsten mellan fem och 20 timmar. Övriga har ett utnyttjande under fem timmar.
- Tjänsten har utnyttjats företrädesvis mellan kl. 10.00 och 23.00. Mest aktivt utnyttjades tjänsten mellan kl. 10.30 och 15.30.
- Varje inloggning varade i genomsnitt en och en halv timma, dvs. en förhållandevis lång tid. Jämför med försöken i grundskolor under punkt 3.1.2.1 där inloggningstiderna var betydligt kortare.

3.1.1.2 Kommentarer

En telefonenkät efter projekttidens slut avslutade den här delen av projektet. Från de 16 som testat tjänsten inkom följande huvudsakliga synpunkter:

Positiva kommentarer

- Att kunna komma åt vilka böcker som helst när som helst.
- Tillgängligheten.
- Man slipper apparater och skivor.
- Skönt att slippa vänta på skivorna. Bor cirka 7 mil från Stockholm.
- Det är som att gå på ett bibliotek. Man kan välja, bläddra och söka.
- Tillgängligheten.
- Lättåtkomligt.
- Ingen väntan på skivor. Bara att sätta sig och ta vilken bok som helst.
- Smidigt. Man är oberoende och behöver inte hämta skivor.
- Tillgång till all litteratur. Använder resursrum på skolan när jag pluggar där.

Negativa kommentarer

- Man är låst vid datorn. Jag brukar läsa på MP3-spelare.
- Man blir låst vid datorn. Det är inget större problem för just mig som brukar sätta mig i lugn och ro i ett rum hemma och plugga.
- Man blir låst vid datorn.
- Man blir låst vid datorn.
- Man blockerar datorn. Jag saknar det portabla.
- Jag saknar en nedladdningsfunktion.
- Man blir låst vid datorn.
- Beroende av att bredbandsuppkopplingen fungerar hela tiden.
- Låst vid datorn
- Rösterna, när man ändrar hastighet

3.1.1.3 Intervju med projektdeltagare.³

– Min tanke är att bli speciallärare på en särskola. Jag vill arbeta med utvecklingsstörda barn, säger Karin Axtelius som läser på Lärarhögskolan. Karin Axtelius är 23 år. För tillfället har hon flyttat hem till föräldrarna igen i villan i Segeltorp. Huset är stort och har en enorm trädgård. När Karin öppnar dörren är hon omgiven av barn och på hallmattan ligger en hund och kikar.

– Min mamma är dagmamma och har alltid varit det. Så jag har vuxit upp med barn i olika åldrar. Det är fascinerande med barn. Jag har alltid varit intresserad av läraryrket, säger Karin. Sedan ett och ett halvt år tillbaka läser hon till lärare på högskolan. Hon har en lång väg kvar innan hon är färdig speciallärare.

– Först läser man tre och ett halvt år med inriktning på pedagogiskt arbete för yngre barn. Sedan måste man arbeta två år som lärare. Därefter läser man specialpedagogik i två år till, säger hon.

Det låter så lätt. Men med tanke på att Karin har dyslexi krävs det stort tålamod och en enorm drivkraft för att klara av studierna.

³ Text av Lena Boqvist, TPB

– Det har varit tufft vissa stunder men nu har jag hamnat där jag vill. Det jobbiga är att man måste blotta sig hela tiden. Jag skäms inte för att jag har dyslexi utan tvärtom berättar jag det för alla mest för att slippa höra konstiga kommentarer i efterhand.

Första terminen på Lärarhögskolan läste Karin i Uppsala. Där behöver man inte ha lika höga betyg i engelska som på vissa andra ställen. Men efter en resa till England bättrade hon på sin engelska och läste in behörigheten. Nu läser hon i Stockholm.

– Första dagen på den nya skolan pratade jag med hon som är ansvarig för dyslexistudenterna och hon tipsade mig om ett projekt med strömmande läsning. Jag tackade ja, och i snart två terminer har jag pluggat på det viset.

– Att läsa strömmande är superbra! Alla mina böcker har redan funnits inlästa så jag har kunnat börja läsa direkt. Och det är viktigt för mig. Jag vill inte komma efter.

Karin använder sig av den tryckta boken också.

– Post-it-lappar är guld och jag använder mycket färger, säger Karin och visar upp en bok full av lappar och färgglada överstrykningar. Det ser ut som Beckers färgkarta. Att lyssna är för mig bara ett stöd, men ett väldigt bra stöd. På bordet står det en burk med tuschpennor.

– Strömmande läsning har förändrat mitt sätt att plugga. Jag har en Victor-spelare också men den känns ju lite klumpig att ha med. Dessutom känns det besvärligt att behöva beställa böcker. Det tar ju mycket längre tid att komma igång.

Via en kod som hon har fått av TPB loggar hon in sig i TPB-katalogen och letar upp den bok hon behöver. Hon visar på skärmen hur det ser ut.

– Här finns det en ikon där det står Läs strömmande. Jag trycker där och så är det igång. Det är så enkelt. Jag har aldrig haft några problem med det här.

Spelaren som Karin har fått tillgång till via projektet heter Net Plextalk.

– Den är jättebra. Hastigheten, ljudet och kvaliteten funkar riktigt bra. Jag har olika hastighet när jag läser olika saker. Om jag till exempel läser en intervju mellan ett barn och en pedagog kan jag lyssna lite snabbare. När sedan förklaringar kommer läser jag långsammare. Sedan har det väl hänt någon gång att jag varit lite trött och drar på mot slutet för att bli färdig snabbare. Hon har testat att läsa en bok via telefonen och gillade det. Men efter att ha bytt mobil försvann den möjligheten.

Karin kommer fram till att hon bara stött på ett enda problem under den period hon läst strömmande i datorn:

–Det är att man måste ha tillgång till internet. Men det har jag ju nästan alltid så det känns inte som något stort problem. Jag har trådlöst hemma och om jag läser på biblioteket tillsammans med någon så finns det ju där.

–Jag vill gärna ha kvar det här efter projektets slut. Jag är villig att köpa en licens! Det har varit riktigt bra, avslutar Karin.

3.1.2 Grundskolor i Sölvesborg och Örebro

Under etapp 1 fick vi rapporter om att strömmande läsning var ett användbart hjälpmedel i skolan för att stimulera läsintresset för barn med läs- och skrivsvårigheter. Försöken i skolorna under etapp 1 var i mycket liten skala och vi beslöt därför att under etapp 2 gå vidare med nya försök med strömmande läsning i grundskolorna. Syftet var att få fördjupad kunskap om hur strömmande läsning kan användas i skolan.

Det finns ett stort behov av stöd till elever med läs- och skrivsvårigheter och skolornas resurser räcker inte alltid till. För litteraturförsörjningen för högskolestuderande har TPB ett tydligt uppdrag. För skolorna ligger ansvaret hos kommunerna, som får stöd från Specialpedagogiska institutet, SIT. Men SIT:s uppdrag har en annan inriktning än TPB:s uppdrag för högskolestudenter. SIT ska stimulera andra t.ex. läromedelsförlagen, att anpassa läromedlen. Det gör att stödet för elever med läs- och skrivsvårigheter inte fungerar lika väl som stödet för högskolestudenter. För elever med synskada finns dock sedan länge ett fungerande stöd för läromedelsförsörjningen. TPB är ändå med sitt stora bokbestånd en viktig resurs för skolorna både för det rena lärandet, men också i hög grad för lästräning och väckandet av lusten att läsa.

Försöken genomfördes i grundskolor i Sölvesborg och Örebro från 1 september 2007 till 28 februari 2008. TPB:s kontaktperson i Örebro var Margareta Bergkvist, projektledare, och i Sölvesborg bibliotekarierna Susanne Berggren och Camilla Magnell. I Örebro ingick försöken i ett projekt som Örebro stadsbiblioteket drev, "Förstudie till implementering av IT-baserade medier i grundskolan för elever med läs- och skrivsvårigheter". Projektets syfte var att visa hur skolan kan utnyttja digital teknik för att underlätta för elever med läs- och skrivsvårigheter.

TPB:s projekt introducerades av TPB vid möten i Örebro 14 augusti och i Sölvesborg 5 september 2007. Vid mötena deltog lärare och bibliotekspersonal. Testpersonerna introducerades successivt i Sölvesborg under september månad och i Örebro under oktober månad. Den senare starten i Örebro berodde på att tester av MP3-spelare för talboksläsning pågick under september månad.

Örebro hade tillgång till 36 licenser av Net Plextalk och man placerade 15 på skolorna och 21 hemma hos elever. I Sölvesborg satsade man mer på att testa programmet i skolan. Av de 33 licenserna placerades 27 i skolorna och 6 hemma hos enskilda elever. TPB styrde inte hur programmet placerades och hur försöken genomfördes på projektorerna. Speciallärarna fick själva hitta metoder för användningen av programmet.

Vid starten av försöken var skolorna intresse för programmet Net Plectalk mycket stort. Man beklagade att man inte kunde få tillgång till fler licenser, behovet verkade vara omätligt. Vi förleddes möjligen lite av detta stora intresse och därför överlät vi åt skolorna att själva organisera den lokala försöksverksamheten. Vi introducerade inte strömmande läsning med samma grundlighet som i det första projektet.

Resultaten av försöken visar att strömmande läsning är användbart i skolornas arbete med elever med läshinder. Men användningen av programmet har varierat mycket. Det är endast några få lärare som verkligen har kunnat använda sig av programmets möjligheter. Andra lärare har p.g.a. tidsbrist, osäkerhet inför ny teknik, praktiska problem som datorernas placering i klassrummet m.m. inte varit särskilt aktiva. Projektet har dock som en bieffekt ökat intresset för talböcker bland lärarna, vilket lett till en ökad utlåning av talböcker från biblioteket.

Våra förhoppningar inför projektet i skolorna var att hitta goda exempel, lärare med förmågan att utnyttja programmets möjligheter. Det primära målet var inte att få ett brett genomslag för strömmande läsning i skolorna och vi lyckades få igång lovande verksamhet på flera skolor. Flera lärare, både i Örebro och Sölvesborg, berättar om genombrott för elever som tidigare varit helt blockerade för läsning, genom att de använde sig av strömmande läsning. Man kan snabbt och enkelt hitta rätt bok till eleven och eleven kan sedan själv söka rätt på sin bok och börja läsa. Det gör att eleven också blir självständig och det stärker elevens självkänsla.

De lärare som lyckats bäst har varit inriktade på att använda strömmande läsning för lästräning, för att väcka läslusten hos eleverna. För dessa lärare är det inte så viktigt att så lite av läromedlen ingår i TPB:s bestånd, men de skulle naturligtvis gärna se att även läromedel gick att läsa med strömmande läsning. För högstadiet har avsaknaden av läromedel haft en större betydelse. Ämneslärarna är mer resultatintresserade och är inte intresserade om inte läroböckerna finns med. På högstadiet kan det vara svårare att få tid med fri läsning som är viktig för elever med läs- och skrivsvårigheter. Avsaknaden av läroböcker kan ha bidragit till bortfallet för högstadiet.

Skolorna valde själva var de ville installera programmet och en del program använde eleverna hemma. Programmet är tänkt för användning hemma, så resultaten från hemanvändningen är inte lika intressanta som användningen i skolan. Men även för hemanvändningen finns samma problematik med introduktion och utbildning. Förutom det rent tekniska behöver man kunskap om programmets finesser och, inte minst, hur man söker böcker i TPB-katalogen.

Vid användning av programmet i skolan har några speciallärare lyckats mycket väl. De har hittat metoder och användningsområden för strömmande läsning. De är mycket entusiastiska och talar om vilket lyft programmet är för deras undervisning. De som stött på problem anger olika orsaker. Det hittar inte rätt bok. Det kan bero på att läroböcker saknas, men också på bristande kunskap i hur man söker i TPB-katalogen. Datorns placering i klassrummet kan också vara ett hinder. En lärare tycker att ett problem för eleverna som använder strömmande läsning och talböcker överhuvudtaget är att det är utpekande och eleverna känner sig avvikande. En del lärare känner osäkerhet inför nya metoder och kommer inte över den tröskeln. Sammantaget visar detta på vikten av en genomtänkt introduktion av programmet.

3.1.2.1 Utnyttjande

All tid som eleverna varit inloggade har registrerats. Registreringarna visar att:

- Graden av nyttjande skiftar stort bland dem som deltagit aktivt. Bilden kompliceras av att vissa licenser varit knutna till skolor där flera individer använt samma licens och vissa licenser varit knutna till individer som också kunnat utnyttja funktionen även utanför skoltid. Den övergripande bilden är dock att några använt tjänsten flitigt medan andra inte visat något större intresse.
- Varje inloggning varade i genomsnitt 16 minuter (Sölvesborg) respektive 27 minuter (Örebro). Det är betydligt kortare perioder än motsvarande värden för försöken med Lärarhögskolan i Stockholm där snitttiden ligger på en och en halv timma.

3.1.2.2 Kommentarer

Enkät svar från lärare i Örebro och Sölvesborg

Kan du beskriva hur du använt strömmande läsning i din undervisning?

Elever som upplever läsning som svårt, jobbigt och tråkigt har fått möjlighet att läsa med öronen. Intresset har ökat. Glädjen att få böcker med ett innehåll som fångar är oslagbar.

I arbetet med mina elever som har problem med att fokusera och stänga av yttre stimuli så är detta en bra metod att fånga eleverna. Böckerna blir mer levande och elevernas motstånd mot läsning försvinner helt. Man kan även se att uthålligheten ökar och att eleverna snabbare kommer in i böckerna och utvecklar ett intresse för innehållet. Även de mekaniska i att läsa har varit en barriär för dessa elever. I undervisningen har de elever som jag arbetat med läst strömmande i stort sett varje dag. Det har varit ett bra sätt att starta skoldagen. Strömmande läsning har även funnits med som belöning efter avslutat arbete men då i ett senare skede. Båda mina elever har upplevt den strömmande läsningen som väldigt positiv och rolig.

Vilka är fördelarna med strömmande läsning av talböcker?

När man hittade böcker som passade var det väldigt bra, eftersom vi kunde lyssna på en gång, utan att behöva vänta på att få boken från biblioteket.

Eleverna kan välja fritt vad de vill läsa.

Minskar motståndet mot läsning. En hjälp för splittrade elever att koncentrera och fokusera sig.

Vilka är nackdelarna med strömmande läsning av talböcker?

Det fanns alltför få böcker. Killen var intresserad av de nya böckerna som vi fått presenterade via bokprat⁴, men de fanns inte.

Vi kunde för lite om funktionerna.

⁴ Bokprat : Presentation av böcker för att locka till läsning, t.ex. för elever i skolan.

Vilka är orsakerna till att du inte använt dig av strömmande läsning?

Svårt att få kläm på hur man skulle göra. Visste inte hur man hittade tillbaka till där man slutade läsa senast.

Svårt att få in det i undervisningen. Vi har lästimme en gång i veckan, men min elev vill då hellre träna på att läsa ur bok.

Eleven har haft svårt att lyssna vid datorn.

Skulle det vara viktigt eller är inte viktigt alls om läromedel också kunde läsas med strömmande läsning?

Jätteviktigt!

Eftersom det är mest i läromedelstunga ämnen, som SO och NO, som läsningen blir ett hinder i undervisningen på högstadiet kanske det skulle göra att vi kunde använda tjänsten mer som en naturlig del i vardagen om läromedel också fanns att tillgå.

Ja en enorm fördel om alla läromedel fanns. Då hade alla skolor haft samma möjligheter till att hjälpa elever. Idag handlar det om ekonomi om man har pengar till att införskaffa läromedel via skivor.

Hur kan tjänsten förbättras?

Utbildning på hur det fungerar.

Strömmande läsning måste permanentas och att man kan följa med i texten på skärmen.

Fler böcker och då särskilt faktaböcker bör finnas.

3.1.2.3 Intervju med deltagare

På biblioteket i Sölvesborg träffas några av de lärare som varit engagerade i försöken med strömmande läsning. Det är Iréne Lindén, tal- och språkpedagog, och specialpedagogerna Lena Larsson, Susanne Andersson, Lisa Söderlund och Anna Wedelin.

I Sölvesborg finns det speciallärare på alla skolor. Två gånger per termin träffas kontaktombud från alla skolor. I Sölvesborg finns också Skanslyckan, som är en stödenhet inom förskole- grundskole- och särskoleverksamheten. Man arbetar med alla former av särskilt stöd för elever, föräldrar. Iréne Lindén på Skanslyckan arbetar främst med språk-, läs- och skrivstöd. Hon är ett viktigt stöd och ett bollplank för speciallärarna ute i skolorna. Att vara speciallärare kan vara ett ensamt jobb. På många skolor är man den ende specialläraren. Iréne såg tidigt de möjligheter som öppnades genom strömmande läsning och drev på för att få en fortsatt försöksverksamhet i Sölvesborg efter den första försöksomgången.

Lena Larsson är specialpedagog på Falkviksgårdens skola. Hon är mycket entusiastisk när hon berättar om hur hon använt strömmande läsning och beklagar att försöken nu är avslutade. Det är sorg på vår skola nu, säger hon. Hon har använt Net Plextalk för elever från årskurs 2 till 5. Strömmande läsning har öppnat dörrarna för många elever, som har problem med läsningen. Genom strömmande läsning blir eleverna med läs- och skrivsvårigheter jämställda med sina kamrater. När man t.ex. har tyst läsning sätter sig eleven vid datorn med sin bok i stället. Lena berättar om en elev i andra klass som är mycket begåvad, men har stora problem med läsningen. När hon läser strömmande och har den tryckta boken som stöd finner hon ro i sin läsning. Hon har gått vidare och installerat TPB-reader hemma och lånar talböcker på biblioteket.

Havelidens skola är en liten skola med ca 100 elever i det lilla samhället Hällevik en bit utanför Sölvesborg. Här arbetar Susanne Andersson som specialpedagog. Hon har använt strömmande läsning både för låg- och mellanstadiet. Hos henne har 4-6 elever läst tillsammans. Det har blivit som en bokcirkel. Efteråt har man samtalat om det man läst. Under läsningen har eleverna antecknat eller ritat om det som man läser. Susanne har sedan satt ihop häften med elevernas teckningar och anteckningar om böckerna. En elev som vägrat all hjälp med läsningen ville gärna vara med och läsa i grupp.

Lisa Söderlund försökte få strömmande läsning att fungera på en högstadieskola, men det fungerade dåligt. Programmet installerades efter klasslärares önskemål på datorer i klassrummet och ansvaret för användandet lades på klasslärarna. Att inte läroböckerna fanns med i utbudet och datorernas placering var några faktorer som bidrog till att strömmande läsning inte blev en del av vardagen på den skolan. En grundlig introduktion av klasslärarna skulle också ha behövts.

Hörvik är ett litet samhälle öster om Sölvesborg. Anna Wedelin lät där, på klasslärares inrådan, två elever testa programmet hemma. För en elev som gick i trean var det stora problem att komma igång. CD-facket i datorn hemma var trasigt och föräldrarna var inte så datorkunniga. Men när allt väl fungerade gick det riktigt bra och eleven hann läsa flera böcker under projektiden. Den andre eleven, som gick i femman, kom igång utan problem och läste alla delarna av Sagan om ringen. Även föräldrarna var nöjda och sade sig villiga att betala för att få programmet.

Är det en stor brist att läromedel inte ingår i utbudet? Alla tycker naturligtvis att det skulle vara bra om läroböckerna också gick att läsa strömmande. Men för lästräning är inte läroböckerna rätt medicin. Det är skönlitteraturen som kan riva hindren och öppna vägen till läslandet. På högstadiet är ämneslärarna mer intresserade av nyttoläsningen och då blir bristen på läroböcker mer kännbar. På låg- och mellanstadiet finns mer utrymme för fri läsning. Det är viktigt att komma in tidigt med åtgärder för elever med läs- och skrivsvårigheter. Lyckas man väcka läslusten i ettan eller tvåan har man lagt en bra grund och eleven kan bli mer självständig i kampen med sitt läshinder.

Att få strömmande läsning med text är naturligtvis också mycket värdefullt. Men det är viktigt att kunna ta bort texten. För vissa elever i vissa situationer kan texten bara vara stressande.

Alla lärarna tycker att nedladdning är ett bra alternativ som man gärna vill ha tillgång till. Men Susanne uppskattar enkelheten med strömmande läsning och skyggar lite inför den tekniska hanteringen kring nedladdning och bränning av skivor eller kopiering till minneskort.

Strömmande läsning är ett fantastiskt hjälpmedel, men det fungerar inte utan pedagogernas insats. Det går att hitta böcker som passa alla och den omedelbara tillgången till litteraturen är ovärderlig. Lärarna kan hjälpa eleverna att hitta böcker som är på rätt nivå för dem och hjälpa dem att själva klara av rutinerna kring den strömmande läsningen. Man ser fram emot att få fortsätta arbetet med strömmande läsning som ett verktyg i det pedagogiska arbetet.

Lena Larsson, Susanne Andersson, Anna Wedelin,
specialpedagoger, Iréne Lindén, tal- och språkpedagog

3.2 Strömmande läsning med mobiltelefon i samarbete med Storytel

Företaget Storytel, f.d. Bokilur är idag ensam om att erbjuda en kommersiell tjänst för strömmande läsning av ljudböcker till mobilen. Företaget grundades 2005. Man använder sig av filformatet AMR (Adaptive Multi-Rate Compression), som är hårdare komprimerat än MP3. Det är en förutsättning för att effektivt kunna strömma ljud med det begränsningar som det mobila internet har. Läsprogrammet är utvecklat i Java. Det är ett enkelt och lätthanterligt program men det saknar de avancerade funktioner som DAISY-spelare har och som talboksläsarna är vana vid.

De interna pilotförsök som genomfördes under etapp 1 handlade i första hand om att bedöma ljudkvalitén på talböcker som konverterats från MP3 till AMR. Resultatet var positivt och vi beslöt därför att gå vidare med ett större test med talboksläsare.

Försöken planerades att genomföras hösten 2007, men Storytel var under hösten upptagna med utveckling och lanseringen av en ny version av sitt läsprogram, därför försköts projekttiden till 2008. Försöksperioden var från februari till april.

I förutsättningarna för försöken fanns en rad begränsningar:

- Alla mobiltelefoner uppfyller inte specifikationerna för Javaprogram och kan därför inte användas i Storytels tjänst.
- Mobiloperatörer har olika betalningsmodeller för internettrafik. Med några operatörer har Storytel avtal som tar bort trafikavgiften för användaren, medan andra operatörer tar ut en extra avgift för trafikkostnaderna.
- Storytels läsprogram är inte tillgängligt för synskadade. Skärmläsarprogram har svårt att klara program i Java. Biblioteken når framför allt synskadade och i mindre utsträckning personer med läs- och skrivsvårigheter.

Begränsningarna är av två slag, dels sådana som gäller för alla mobiltjänster och dels sådana som är mer specifika för talbokstjänsten.

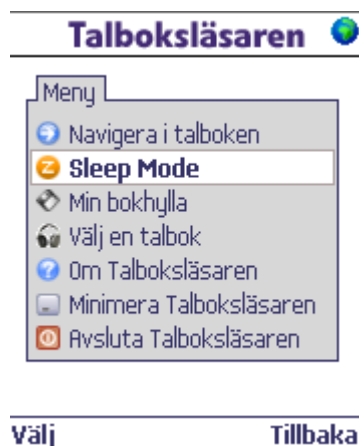
För mobiltjänster gäller generellt att det inte finns samma standardisering som för datorer där Windows dominerar. Mobiltelefoner kan ha helt olika operativsystem och därför är Java-program, som är oberoende av operativsystemet, ett mycket använt alternativ. Vidare konkurrerar mobiloperatörerna om kunderna med olika betalsystem för sina tjänster, vilket försvårar när man vill skapa en tjänst som ska nå alla.

Skärmläsarprogram för mobiler finns endast för mobiler med operativsystemen Symbian eller Windows mobile. Dessutom klarar inte skärmläsarprogrammen att läsa program skrivna i Java. Den begränsningen gäller även Javaprogram på datorer. En möjlig lösning är att bygga in talstödet i applikationen.

TPB har under våren genomfört användarundersökningar som bekräftar att biblioteken i första hand når gruppen synskadade och i mindre utsträckning den stora gruppen med läs- och skrivsvårigheter. Det medför problem när man vill nå testpersoner via biblioteken för ett försök där gruppen synskadade inte kan delta. Försöken blev på så sätt också en test på i

vilken utsträckning biblioteken kan nå gruppen personer med läs- och skrivsvårigheter. Det tvingade oss att försöka hitta nya sätt att nå våra testpersoner.

I projektet provade vi därför okonventionella metoder för rekrytering av testpersoner och för utvärderingen. Vi rekryterade testpersoner efter samma modell som Storytel använder för att hitta nya kunder, man bjuder på en månads gratis läsning. Vi samarbetade med vårt nätverk i Bibliotekssverige som fick bli en slags flygbladsutdelare bland talbokslåntagarna, med erbjudande om en månads gratis talboksläsning på mobilen. Bibliotekspersonal som medverkade fick också själva prova mobiltjänsten. Många flygblad hamnar i papperskorgen och bortfallet för oss blev också stort. Men det visades sig ändå vara en bra metod för att få ihop en testgrupp. För utvärderingen använde vi oss av en webbenkät.

Vi samarbetade med läns- och regionbiblioteken i Stockholm, Skåne, Västra Götaland och Östergötland samt universitetsbiblioteken i Umeå och Växjö samt Malmö högskolebibliotek. Rutinen för registrering av testpersoner fungerade så att biblioteken skickade en e-post till TPB med uppgifter om testpersonens mobilnummer och e-postadress. Vi registrerade testpersonen i ett webbformulär hos Storytel och omedelbart skickas ett sms till testpersonen med en länk till läsprogrammet Talboksläsaren, som är en variant av Storytels vanliga läsprogram. Talboksläsaren laddas ned och installeras i mobilen som nu är kan användas för läsning av strömmande talböcker.

När försöksperioden var slut efter en månad skickades en e-post till testpersonen med en länk till en webbenkät för utvärdering av tjänsten. Storytel har också system för loggning av användningen liknande den som finns för Net Plextalk som vi kunde använda oss av.

I urvalet av böcker försökte vi få med de mest omtalade och populära titlarna. Urvalet begränsades till 40 titlar. Talböckernas MP3-filer konverterades till AMR och grupperades i kategorier som: romaner, deckare, ungdomsböcker, biografier osv. Testpersonerna kunde välja bland titlar av författare som Stieg Larsson, Mari Jungstedt, Camilla Läckberg, Doris Lessing, Sonja Åkesson, Sara Lidman, Göran Sonnevi, Åsa Lindeborg m.fl.

Läsprogrammet Talboksläsaren har betydligt färre funktioner än DAISY-spelarna. Det finns en resume-funktion, att läsprogrammet återupptar läsningen där man slutade läsa. Det går också att gå till valfritt avsnitt av boken. Det finns en bokhylla där de böcker man håller på att läsa finns samlade. Det finns också en sleep-funktion om man vill försäkra sig om att programmet avslutas om man t.ex. råkar somna ifrån boken man läser.

3.2.1.1 Utnyttjande av tjänsten – loggar och webbenkät

Loggar

119 personer har registrerats som användare av tjänsten under försöksperioden. Av dem var:

- 58 talbokslåntagare
- 61 bibliotekspersonal

Av de registrerade användarna har:

- 43 användare varit inaktiva, dvs. har inte laddat ned Talboksläsaren
- 49 har varit aktiva och valt in böcker i talboksläsarens bokhylla, totalt 204 böcker har valts

Det 27 personer som återstår upp till totalen 119 personer har laddat ner spelaren och startat den men de har inte valt någon bok till sin bokhylla för läsning.

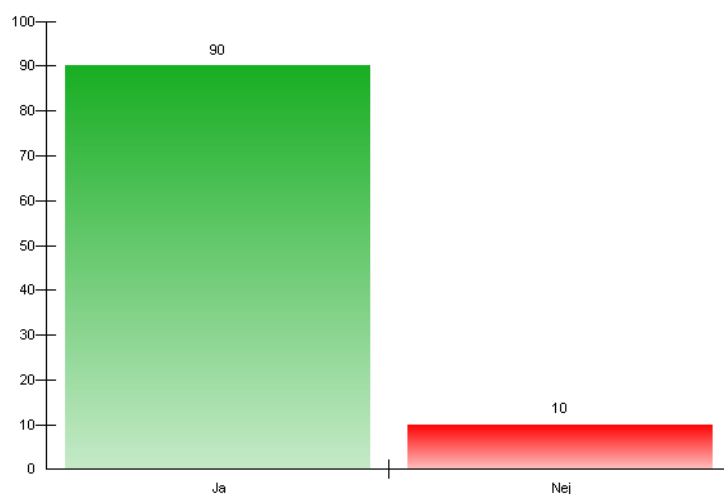
Totalt har 204 böcker valts av de aktiva användarna. De fem mest populära titlarna var:

• Mig äger ingen av Åsa Lindeborg	13 personer
• Kokbok för jäktade singlar av Maria Fräas m.fl.	12
• Berlinerpoplarna av Anne B Ragde	11
• Den döende dandyn av Mari Jungstedt	10
• En man och två kvinnor av Doris Lessing	10

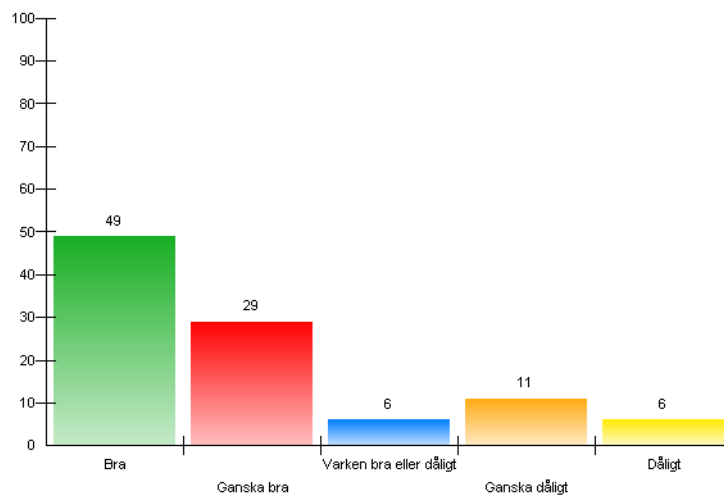
19 personer har lyssnat klart på minst en bok, totalt 80 böcker har lyssnats färdigt på.

Webbenkät

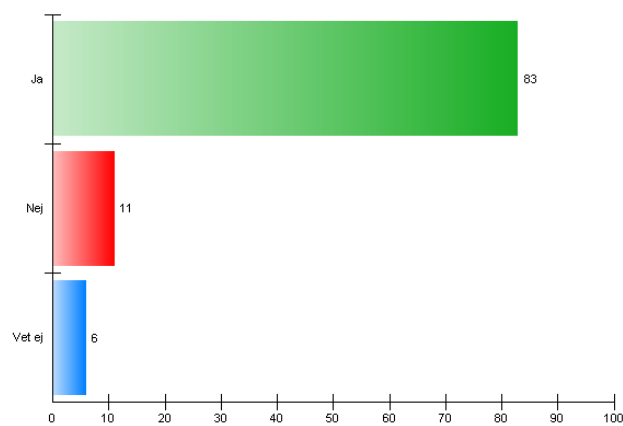
En webbenkät riktad till dem som deltog i försöken genomfördes under våren 2008. Nedan presenteras några av de sammanställningar som gjorts utifrån svaren från de deltagare som är talbokslåntagare.

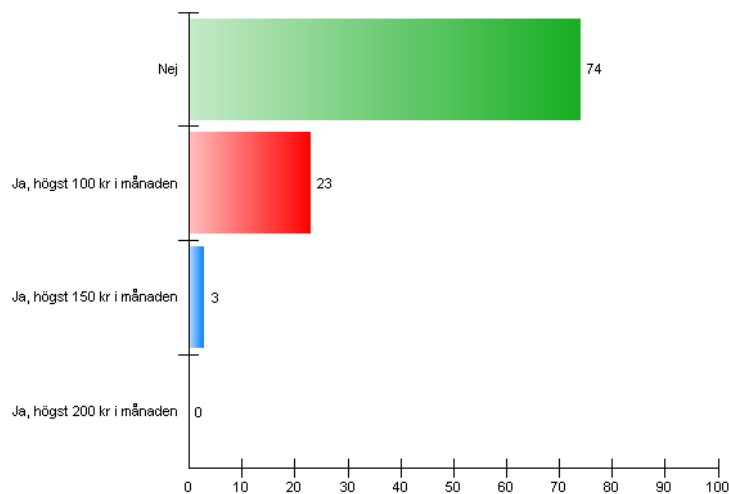
Figur 3 Har du använt tjänsten talböcker i mobilen? 39 svarande av 58 testpersoner som är talbokslåntagare

Figur 4 Vilket är ditt helhetsintryck av talboksläsning i mobilen? 35 svarande av 58 testpersoner som är talbokslåntagare

Figur 5 Skulle du vara intresserad av att läsa talböcker på det här sättet i fortsättningen? 35 svarande av 58 testpersoner som är talbokslåntagare

Figur 6 Skulle du kunna tänka dig att betala för en mobiltjänst för talböcker? 35 svarande av 58 testpersoner som är talbokslåntagare

3.2.1.2 Kommentarer

Kommentarerna är uteslutande från talbokslåntagare som deltog i försöken, ej bibliotekspersonal.

Positiva kommentarer

- Samma service till datorn vore fint.
- Om man inte har täckning ute, så kan man lyssna vidare hemma.
- Jag skulle kunna betala något, men kanske 25-50 kr per månad. Var kul att kunna lyssna på.
- Jag tyckte det var jättebra. Man kan lyssna överallt. Jag tänker fortsätta med det om det ej blir dyrt.
- Ett mycket bra hjälpmedel för att man får tillgång till en bok överallt och man läser mycket mer än vanligt.
- Det fungerar ganska bra att lyssna på böckerna. Men jag tycker inte att man ska behöva betala för det. Om man nu ska betala så tycker jag att det högst ska kosta 50 kr i månaden
- Det var jättebra för mig eftersom jag har dyslexi, men jag tycker att det ska vara gratis. Hoppas det för det har hjälpt mig mycket.
- Tyckte gränssnittet och programmet var ok, riktigt bra faktiskt, och godnattfunktionen uppskattades mycket.
- Det skulle vara billigare än 100kr, kanske skulle jag betala om det kostade max 50kr/mån
- Jag skulle definitivt mycket gärna ha tillgång till att läsa kurslitteratur via mobilen då jag pendlar och läser mycket när jag färdas med tåg och buss.

Negativa kommentarer

- Det strulade när jag skulle koppla upp det hela, det var lite körigt.
- Ibland gick det inte att lyssna på grund av att nätet verkade vara för belastat.
- Det funkade inte alls. Det sög.
- Min telefon blev inte användbar för den tjänsten, trots löfte från TPB att ordna saken. Är i nuläget inte intresserad.
- Det var det sämsta skit jag provat.
- Mycket otydligt typsnitt och färgkontraster, litet typsnitt.
- Man borde kunna välja tal eller storstil med hög kontrast på menyerna.
- Ibland hakade det upp sig mitt i texten. Då kom det upp en text som sa att den "Buffrar". Det kunde sedan ta upp till 20 minuter innan den kom i gång igen. Annars har det fungerat bra!
- Ljudkvalitén är usel i jämförelse.
- Så tekniken med bok streamat är kanonbra, men det funkade inte pga. av att den började om från början och att det då inte gick att spola fram.
- Jag saknade att det inte gick att höja lästempot.

3.2.1.3 Intervju med deltagare

Christian 28 år, bor i Falköping och jobbar med radio. Han lånar talböcker och ljudböcker på biblioteket i Falköping, som han tycker är ett mycket bra bibliotek för personer med läshinder. Ljudböcker är bättre än talböcker. Christian uppskattar när boken är inläst med inlevelse. Talbäckernas neutrala inläsning är lite tråkigt att lyssna på, tycker han. Christian är en avancerad mobilanvändare, han lyssnar på musik och radio på mobilen och därför passade den här tjänsten bra för honom. Han tycker det är en bra idé med strömmande läsning. Det är smidigt att läsa med mobilen, men tjänsten behöver förbättras. Det är irriterande att inte kunna snabbspola och sätta bokmärken. Man har blivit bortskämd av alla finesser som finns när man läser DAISY-talböcker, säger han. Han läser gärna när han diskar, det går lättare att diska med en bok i örat och han läser också en stund innan han somnar.

Rikard 28 år, bor i Malmö och studerar på Komvux. Han läser mycket och har alltid fler böcker på gång samtidigt. Han har använt mobilen för läsning även före projektet. Han kopierar talböcker och ljudböcker till minneskortet. Han föredrar ljudböcker och tycker inte om den neutrala tonen i talbäckerna. Han lyssnade på de strömmande böckerna när han cyklade till skolan. Allt fungerade jättebra. Det tog en halv minut att starta boken och sedan fungerade det utan problem. Det enda tråkiga var att utbudet inte var större.

Danny är lagerarbetare och bor i Salem. Han är storläsare och läste strömmande på resorna till och från jobbet. Han har 3,5 timmars restid varje dag, så han hann läsa så gott som alla deckarna, som fanns med i utbudet. Han har en ny mobil med många funktioner, bra ljud för musiken och han kan också titta på TV i mobilen. Danny hade inte tidigare använt mobilen för att läsa böcker och tyckte att tjänsten fungerade mycket bra. Ljuden kunde ha varit bättre, det lät lite burkigt, säger han. Han skulle vilja ha fler deckare i utbudet och navigationen behöver förbättras, framför allt är den snabbspolning som behövs.

Ville ser sig som Göteborgare, men bor just nu i Mölndal. Han är 20 år och kom med i projektet genom att hans mamma kände någon på biblioteket i Kungälv, som tipsade om projektet. Ville är dyslektiker och brukar inte läsa böcker och går inte på biblioteket. Han tyckte tjänsten var jättebra, för att det var så enkelt att använda den. Inget trixande med att kopiera över filer till telefonen. Det var bara att sätta på Talboksläsaren var och när som helst. En viktig förbättring skulle vara att kunna snabbspola. Han lyssnade mest på resor, på bussar och tåg. Uppkopplingen fungerade bra, men lite störningar var det när han läste på tåget. Han är en van mobilanvändare som också lyssnar på musik med mobilen. Han läste deckare, som Svart stig av Stieg Larsson och Tyskungen av Camilla Läckberg.

Zeina, 27 år, är socionom. Hon bor i Lund och vidareutbildar sig just nu på Lunds universitet. Hon är en van talboksläsare, som pluggar med hjälp av talböcker från TPB. Strömmande läsning i mobilen använde hon sig av när hon själv var i rörelse, på bussen, när hon åkte bil. Hon hann med att läsa två böcker under testperioden. Ibland krånglade uppkopplingen och hon fick starta om läsprogrammet. Men störningarna fick henne ändå inte att tröttna. Hon har inte använt mobilen för läsning tidigare. Hon skulle vilja ha tillgång till tjänsten i fortsättningen också och ser fördelar med att även kunna läsa kurslitteratur med mobilen. Men då måste gå att navigera i boken på ett helt annat sätt. Kurslitteratur kräver att man kan snabbspola, hoppa mellan avsnitt och sätta bokmärken.

3.3 Andra läsprogram för strömmande läsning än NetPlextalk

Net Plextalk är för närvarande det enda kommersiellt tillgängliga programmet för strömmande läsning med full DAISY-funktionalitet. Talboksläsaren från Storytel har ingen DAISY-funktionalitet, men intresse finns hos Storytel att vidareutveckla sitt läsprogram.

Men det pågår utvecklingsarbete på flera håll och företaget Dolphin har sedan flera år en prototyp färdig, som man kallar EasyReader Online, som bygger på företagets läsprogram EasyReader. Programmet användes av TPB i bredbandsprojektet 2003-2004, Bredband för synskadade och andra läshandikappade. En grupp högskolestudenter testade strömmande läsning bl.a. av kurslitteratur. Programmet är inte synskadeanpassat och har bara basfunktion för navigation. Dolphin utvecklade programmet för företaget Elib, som använde det i den e-bokstjänst som många svenska kommunbibliotek erbjuder sina låntagare. Här används programmet för strömmande läsning av ljudböcker. En fördel med programmet är att det klarar att läsa DAISY-talböcker med både text och ljud.

E-centret har i sitt projekt Alla kan läsa! utvecklat läsprogrammet Läsaren, som bygger på en serverbaserad lösning. Tanken är att läsprogrammet ska kunna läsa samma innehåll på olika klienter: bredbands-tv, mobiltelefon, dator. I den första etappen genomfördes försök med strömmande läsning till bredbands-tv. En vidareutveckling av programmet är planerad under 2008.

Inom DAISY-konsortiets ram pågår arbetet med att skriva en specifikation för digital distribution av DAISY-material i projektet DAISY Online Delivery. I arbetet deltar både företag och bibliotek.

Net Plextalk har gått vidare och utvecklat en prototyp för en hårdvaruspelare som både kan läsa strömmande och ladda ned. TPB har testat spelaren, PTX, i projektet Tidningen och Boken kommer digitalt. Resultaten av försöken är mycket positiva och visar att strömmande läsning över internet kan användas även av personer som inte har någon datorvana. Vidare kan PTX-spelare även användas för läsning av taltidningar.

4 Utvärdering av etapp 2

Nedan görs en utvärdering av etapp 2 strömmande läsning. Måluppfyllelse utvärderas i förhållande till utsatta effektmål, därefter beskrivs erfarenheter i stort från etappen och slutligen redovisas det ekonomiska utfallet. Slutsatserna som redovisas under punkt 5 baseras förstås också på erfarenheter från etapp 2.

4.1 Måluppfyllelse etapp 2

Ett av de övergripande effektmålen med etappen var att genom mer riktade försök undersöka nyttan med strömmande läsning. Det målet har uppnåtts. Nyttan med strömmande läsning har visat sig stor både för studier och för nöjesläsning. Detaljer redovisas under punkt 4.2 Erfarenheter.

Andra effektmål var att skapa förutsättningar för TPB:

1. Att nå personer med läs- och skrivsvårigheter genom en attraktiv mobiltjänst för talboksläsning
2. Att underlätta studierna för högskolestudenter och elever
3. Att minska TPB:s nedladdningar/utskick av högskoletitlar
4. Att minska nedladdningsarbetet vid universitetsbiblioteken
5. Att underlätta speciallärares arbete.
6. Att släcka lästörsten hos omätliga Boken kommer-låntagare

Av dessa har 1, 2 och 5 uppfyllts på ett tydligt och direkt vis. Punkterna 3 och 4 är förväntade konsekvenser om strömmande läsning tas i produktion och kan sägas ha uppfyllts i indirekt mening. Aktiviteter föranledda av punkten 6 utgick som ett medvetet beslut i början av etappen. Se under punkt 2.1 för detaljer.

4.2 Erfarenheter

Försöken i etapp 2 har haft en annan karaktär än i etapp 1, som brett undersökte intresset för strömmande läsning. I etapp 2 var försöken mer riktade och mer utforskande. Det handlade mer om att hitta goda exempel än att få ett brett genomslag. Betraktar man projektet så är resultatet bra. Men i någon mån förleddes vi av de goda resultaten av försöken under etapp 1 och underskattade behovet av en grundlig introduktion för både förmedlare och brukare. Det medförde att vi fick ett onödigt stort bortfall. Detta gäller bara försöken med Net Plextalk. I mobilförsöket valde vi medvetet en metod med öppen rekrytering av försökspersoner.

Lärrhögskolan

Det stora bortfallet av testpersoner vid Lärrhögskolan berodde i mycket liten utsträckning på missnöje med programmet. Studenter med funktionshinder möter svårigheter av många olika slag i sina studier, som svaren i enkäten visar. De flesta som ändå kom igång med strömmande läsning är nöjda och vill gärna ha fortsatt tillgång till programmet. Vi skulle sannolikt ha fått ett bättre resultat om vi satsat mer på att individuellt introducera studenterna.

Projekttiden var också en orolig tid på Lärrhögskolan. Regeringen beslut att Lärrhögskolan ska upphöra som självständig högskola och inkorporeras med Stockholms universitet genomfördes under projekttiden. Om det påverkat försöken är naturligtvis svårt att bedöma.

Erfarenheterna från försöken på Lärrhögskolan är viktiga i det fortsatta arbetet med att lansera nedladdning och strömmande läsning som en reguljär tjänst för alla högskolestudenter. Det räcker inte med att tekniken fungerar lätt och smidigt. Det stora arbetet är att på ett genomtänkt sätt introducera tjänsterna för brukarna.

Grundskolorna

Slutsatserna från försöken på Lärrhögskolan gäller också försöken på skolorna. Men försöken i skolorna var mer experimentella än försöken på Lärrhögskolan. TPB ansvarar sedan länge för litteraturförsörjning för högskolestudenter med läshinder. Skolan ingår som en del av TPB:s verksamhet som riktar sig till folk- och skolbiblioteken och läromedel finns bara i begränsad omfattning i TPB:s bokbestånd. Vi överlät åt lärarna att på egen hand hitta användningsområden för strömmande läsning. Det resulterade i ett stort bortfall. En del hann inte testa, några förstod inte programmet, några testade lite valhant och gav upp osv.

Det faktum att läromedel inte ingår i TPB:s bokbestånd kan också ha påverkat resultaten. På vår fråga i enkäten svarar alla lärarna att det skulle betyda mycket om även läromedlen gick att läsa strömmande. Men en del lärare påpekar att det är läsning av skönlitteratur som är nyckeln för att skapa läsglädje och få igång läsningen hos en elev. Läsning av läromedel kan tvärtom döda läsglädjen.

Några lärare hittade de rätta metoderna för att lyckas med programmet. De rapporterar om att elever hittat läsglädjen och att man kan läsa lika tjocka böcker som kamraterna, t.ex. Harry Potter. Ett par lärare rapporterar att strömmande läsning fungerar bra för elever med koncentrationssvårigheter. Det underlättar för dem att läsa strömmande, de kan fokusera bättre och stänga av yttre stimuli. De positiva resultaten är intressanta och lovande. Vi skulle antagligen ha fått ännu mer positiva resultat om vi koncentrerat försöken till färre orter och skolor. Då skulle vi kunnat introducera lärarna på ett bättre sätt än vi kunde göra i dessa försök som var utspridda på ett stort antal skolor på olika orter.

Storytelförsöket

Utformningen av försöken med strömmande läsning anpassades efter de begränsningar för mobiltjänster som tidigare nämnts, men också med inspiration från Storytels metod att hitta nya kunder till sin tjänst.

Resultatet av försöken visar att strömmande läsning med Storytels modell, trots de tekniska problem som drabbade en del testpersoner, har tillräckligt bra kvalitet för att uppmuntra till ett

fortsatt samarbete. Försöken visar också att biblioteken ännu inte når tillräckligt många i de grupper som försöken riktade sig till. Vi fick under projektets gång kontakta fler länsbibliotek och högskolebibliotek än vi ursprungligen tänkt oss, för att få ihop tillräckligt många testpersoner. Att bortfallet av testpersoner var stort är inte förvånande, när man använder flygbladsteknik för rekrytering av försökspersoner.

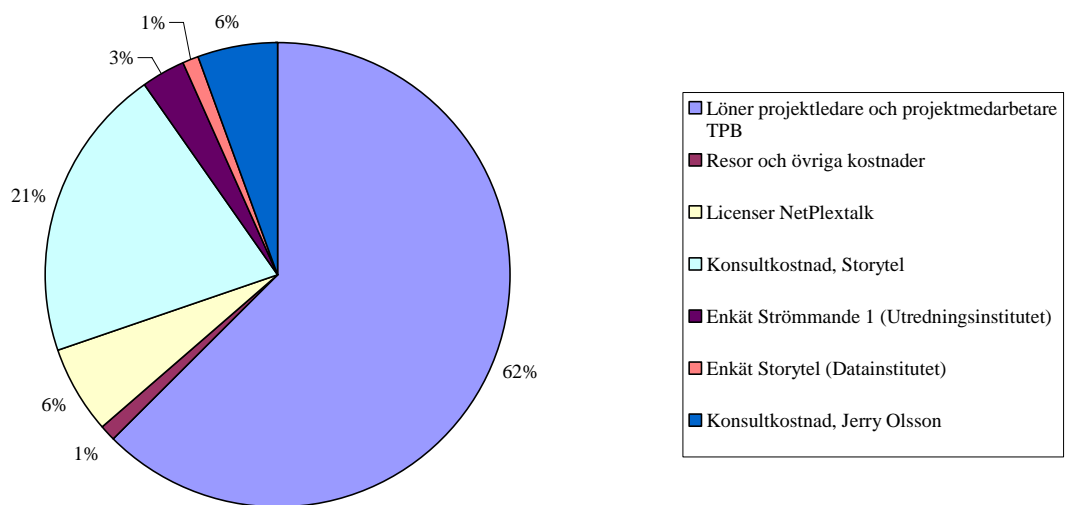
De testpersoner som kom igång med läsningen var dock mycket positiva. Det var enkelt att använda tjänsten och lätt att komma igång, mobilen har man ju alltid med sig. Vi fick också enstaka belegg för att vi med en tjänst av det här slaget kan nå personer som normalt inte använder sig av bibliotekens tjänster. Det är inte heller utpekande att använda mobilen för läsning.

Enkäten visade en annan köns- och åldersfördelning i testgruppen jämfört med bibliotekens talboksläsare. Det var lika många män som kvinnor i testgruppen och vi nådde framför allt yngre åldersgrupper. Det tyder på att man genom mobilen kan nå andra grupper än de som biblioteken nu har. De brister som framför allt större brukarna var de dåliga navigationsmöjligheterna. Slutsatsen är ändå att strömmande läsning i mobilen har en framtid, frågan är bara hur tjänsten ska utformas och drivas.

4.3 Budget och tid

Period	Budget	Utfall	Kostnadsavvikelse
mars-dec 2007	778 000	801 413	3 %
jan-feb 2008	90 600	53 774	-41 %
mars-juni 2008	290 000	217 302	-25 %
Totalt	1 158 600	1 072 489	-7 %

Fördelning av kostnader mars 2007-juni 2008

5 Slutsatser

I diskussionerna om strömmande läsning ställs den ofta mot alternativet nedladdning. De flesta föredrar nedladdning framför strömmande läsning. Men det innebär inte att strömmande läsning är ett ointressant alternativ. För vissa brukare är strömmande läsning det bästa alternativet. Det gäller bl.a.

- högskolestuderande som alltid arbetar med tillgång till en uppkopplad dator.
- gymnasieelever som har tillgång till bärbara datorer och som studerar vid skolor med trådlösa nätverk.
- grundskoleelever för lästräning i skolan och hemma. I skolan kan strömmande läsning vara ett enkelt och praktiskt alternativ för lästräning genom att man snabbt får tillgång till ett stort bokbestånd och slipper hantera bibliotekslån av cd-skivor.
- Boken kommer-låntagare som har viss datorvana, men som tycker det är krångligt att ladda ned och hantera cd-skivor.
- patienter på sjukhus som enkelt kan få tillgång till ett rikt utbud av litteratur.

Det är också mycket i teknikutvecklingen som talar för att strömmande läsning har framtiden för sig. Genom utbyggnaden av det mobila internet och allt fler trådlösa uppkopplingar runt om i landet blir strömmande tjänster tillgängliga överallt och behovet att ladda ned data minskar. Men idag föredrar antagligen de flesta brukarna att ladda ned. Strömmande läsning är då ett första alternativ för vissa grupper av brukare och ett viktigt komplement för de brukare som har nedladdning som huvudalternativ. Strömmande läsning är idealiskt när man vill läsa ett avsnitt av böcker, provlyssna innan man laddar ned eller läsa när man är i skolan, på universitetet eller andra platser med trådlös internetuppkoppling. Datorn är för närvarande den plattform som fungerar bäst för strömmande läsning, men mobiltelefonen kan bli ett lika bra alternativ i framtiden.

Tendensen maj 2008 är att biblioteken gör cirka 100 000 nedladdningar per år från TPB:s digitala arkiv. De innebär att 100 000 CD-skivor bränns, lånas ut, lämnas tillbaka och i de flesta fall slängs. Strömmande läsning har fördelen att inte vara miljöpåverkande i och med att man inte går vägen över plastbaserat (eller annat) lagringsmedia. Man kan betrakta strömmande läsning som ett slags ”bästa miljöval” vid distribution av anpassad litteratur.

5.1 Marknadsföring och introduktion

En lärdom från projektet av mer generell natur är egentligen ett välkänt förhållande, som ändå lätt glöms bort. Det gäller behovet av introduktion och utbildning av testpersonerna och i förlängningen brukarna. Att ha en tekniskt väl fungerande lösning är bara en del av arbetet. Den viktiga insatsen gäller att introducera och se till att testpersonerna förstår och kan använda sig av tekniken.

I försöken med Net Plextalk under etapp 1 ingick en grundlig introduktion av testpersonerna. Våra kontaktpersoner på biblioteken hade ett begränsat antal testpersoner och kunde se till att tekniken fungerade. I etapp 2 var antalet testpersoner fler för våra kontaktpersoner och de hade därför mindre tid för individuell introduktion av testpersonerna. I skolorna arbetade vi dessutom i flera led. Våra kontaktpersoner arbetade mot speciallärarna som i sin tur arbetar mot klass- och ämneslärare. Det goda resultatet från etapp 1 bidrog också till att vi

missbedömde betydelsen av introduktion och utbildning, framför allt gäller detta skolorna. En större satsning på introduktionen av programmet hade antagligen minskat bortfallet i försöken. Det är viktigt att ta till vara dessa erfarenheter i eventuella nya försök och vid introduktionen av strömmande läsning som en ordinarie tjänst.

Mobilförsöken hade en annan karaktär. Här ingick en förenklad introduktion i förutsättningarna. Vi satsade i stället på snabbhet och enkelhet i rekryteringen av testpersoner. Bibliotekspersonalens uppgift var bara att värva testpersoner. Introducerande information kom via e-post och supporten stod Storytel för via telefon eller e-post. Det är möjligt att bortfallet blivit mindre om vi hade introducerat testpersonerna på ett bättre sätt, t.ex. genom ett bildspel på webbplatsen om hur man kommer igång och om Talboksläsarens funktioner.

Mobilförsöket aktualiserar också frågeställningar kring hur TPB når ut till sin målgrupp. Traditionellt är det synskadade som använder sig av TPB:s och bibliotekens talboksservice. Allt fler personer med andra läshinder finns numera som låntagare på biblioteket. Men fortfarande finns mycket kvar att göra för att t.ex. nå personer med läs- och skrivsvårigheter.

Mobilförsöken vände sig till den gruppen och testpersonerna har också en annan profil än bibliotekens vanliga talbokslåntagare. Könsfördelningen var jämn medan bibliotekens talbokslåntagare till övervägande delen är kvinnor och testpersonerna var också yngre än bibliotekens talbokslåntagare.

En mobiltjänst som Storytels med talböcker skulle kunna bli ett verktyg för att nå grupper som biblioteken inte når idag. Fördelen är att tjänsten redan finns i kommersiell version, att man använder mobiltelefonen, en standardprodukt, som de flesta redan har. Vidare är det inte utpekande och avvikande att använda mobilen för läsning. Att nå fler personer med läs- och skrivsvårigheter är en viktig uppgift för TPB och biblioteken, som kräver nytänkande bl.a. kring marknadsföringen. En mobiltjänst kan vara ett av redskapen i detta arbete.

5.2 Juridik och ekonomi i samarbete med kommersiella aktörer

Som myndighet måste givetvis TPB noggrant följa de lagrum och regler som sätter ramarna för verksamheten. Samarbete med externa kommersiella aktörer har hittills skett genom upphandling av definierade tjänster. I försöken med Storytel uppkommer omedelbart ett antal frågor kring juridik och ekonomi, i synnerhet om man ser i en förlängning av verksamheten bortom begränsade försök.

Det är förstås enklare att få med en kommersiell aktör i arbetet om de långsiktiga förutsättningarna och möjligheterna för aktören är tydligt definierade. Diskussioner kring utveckling av försöken, marknadsföring, betalningsmodeller blir nu tyvärr mycket trevande eftersom TPB själv inte är bekant med dem.

Här behöver TPB etablera kunskap så att man blir tydlig mot omvärlden i vad man kan, får och vill.

5.3 DAISY-läsare för mobiltelefoner

Samarbetet med Storytel har visat bland annat storleken på de resurser som krävs för att kontrollera och kommuniceras vilka olika modeller av mobiltelefoner som stödjer Storytels javabaserade program för strömmande läsning över mobiltelefonen. Just nu stödjer 50 av Nokias modeller programmet, 4 av Samsungs och 46 av Sony Ericssons.⁵ Bara att hålla denna lista aktuell för enbart dessa tre tillverkares telefoner innebär ett omfattande och ständigt pågående testarbete.

Mobiltelefonen är intressant som konsumtionsutrustning för ljud. Att tillverka en javabaserad DAISY-spelare för mobiltelefon från olika tillverkare och för olika modeller och dessutom ständigt testa spelaren för nya modeller som introduceras på marknaden är dock i dagsläget ett mycket omfattande arbete och någon kommersiell grund för detta är inte självklar.

De försök som gjorts med stöd för DAISY-formatet för mobiltelefoner kräver mer omfattande operativsystem som t.ex. Symbian eller Windows Mobile. En ”vanlig” mobiltelefon med stöd för uppspelning av DAISY via minneskort vore sannolikt en mycket intressant produkt för personer med läshandikapp.

Många mobiltelefonmodeller levereras idag med inbyggda MP3-spelare och minneskort som kan laddas med MP3-baserad musik via en dator. Det vore därför intressant att marknadsföra en idé mot någon eller några av de stora mobiltelefon-tillverkarna som Nokia och Sony Ericsson att vidareutveckla de MP3-spelare man idag har för sina telefoner till att stödja åtminstone grundfunktioner i DAISY-formatet (vars ljudfiler är just MP3). För en tillverkare med globala försäljningsambitioner representerar gruppen läshandikappade ett mycket stort antal individer vilket skulle kunna göra en sådan utvecklingsatsning affärsmässigt intressant.

I en första version är det sannolikt enklast att telefonen har stöd för uppspelning av DAISY-formatet från minneskort. En lösning för strömmande läsning är förstås också mycket intressant. Sådana lösningar bedöms dock vara betydligt mer komplicerade, bland annat på grund av att ljudformatet MP3 sannolikt måste ersättas med ett mer komprimerat format som exempelvis AMR.

TPB bör kontakta några av de större mobiltelefonleverantörerna i syfte att informera och inspirera dem i en utveckling i riktningen att leverera sina telefoner med DAISY-stöd.

⁵ Enligt uppgift på www.storytel.se 2008-05-22

6 Förslag till innehåll i etapp 3 av strömmande läsning

Det är viktigt att framtida försök faktiskt leder vidare så att strömmande läsning i olika former blir en självständig gren av TPB:s verksamhet, att vi tar steget från försöksverksamhet till permanent tjänst.

Nedan följer fyra förslag på innehåll i en etapp 3 av strömmande läsning som leder i den riktningen.

Förslagen under punkterna 6.1 och 6.2 kunde ha formulerats som ett enda förslag där det överordnade målet att permanenta tjänsten talboksläsningen via mobiltelefonen driver och tvingar fram svar på kvarvarande oklarheter kring ekonomi och juridik. Vi har dock valt att presentera förslagen separata för att tydliggöra att båda frågorna är nödvändiga att hantera.

Förslagen under punkter 6.3 och 6.4 hänger ihop på ett likartat sätt, även om kopplingen inte är lika stark. Den gränsdragning vad beträffar ansvar för anpassade läromedel respektive anpassad skönlitteratur för elever i grund- och gymnasieskola som idag finns mellan TPB och SIT är ibland otillfredsställande. Strömmande läsning kan förenkla för brukarna och ge dem enkel tillgång till både läromedel och skönlitteratur. Här behöver utredning och samordning mellan olika aktörer göras samtidigt som man har kvar ett ben i verkligheten i form av konkret fortsatt samarbete med grundskolor och gymnasieskolor.

6.1 Storytel som exempel – utred förutsättningarna för TPB att samarbeta med kommersiella distributörer

En av erfarenheterna från etapp 2 var att det finns en brist på kunskap om vad TPB kan och får göra som myndighet i samarbete med kommersiella aktörer. Om TPB någonsin ska kunna ta steget över från försöksverksamhet till löpande samarbete med exempelvis distributörer som Storytel måste de juridiska och ekonomiska förutsättningarna och ramarna för en sådan verksamhet vara tydligt definierade.

Samma frågeställning finns för övrigt inom området läshandikappanpassning av andra myndigheters information. Vad får/bör en myndighet göra, vad får/bör man inte göra? Hur ska tjänsterna prissättas? Vad är målet med affärsverksamheten? Här finns riktlinjer från tidigare kontakter med KKV och ESV, men eftersom inget konkret arbete påbörjats är de inte mer än just riktlinjer.

Även vad gäller möjligheterna att utnyttja den TPB-utvecklade talsyntesen FOLKE för andra ändamål utanför TPB, exempelvis vid generering av syntetiska taltidningar, finns besläktade frågeställningar.

Ett förslag är därför att utreda de ekonomiska och juridiska förutsättningarna för att gå in i ett löpande samarbete med Storytel (eller annan leverantör av samma typ av distributionstjänst) efter att strömmandeprojektet avslutats.

I det arbetet är det nödvändigt att ha tillgång till juridisk och affärsmässig kompetens helst med erfarenhet från affärsverksamhet bedriven av myndighet.

Exempel på konkreta frågor som bör belysas:

- Ska en upphandling ske? Måste en upphandling ske? Eller kan/ska TPB hitta en form för att låta vilken distributör som helst distribuera talböcker under förutsättning att man bedömer att leverantören kan leva upp till paragraf 17 i URL?
- Vilka krav kan/ska ställa på leverantören och den tjänst som leverantören har?
- Hur ska avtal med leverantörer utformas?
- Hur bör betalningsmodeller utformas?
- Hur sker återrapportering till TPB och av vad?
- Ska TPB kräva del av vinst om tjänsten är framgångsrik?
- Om TPB vill öppna för andra distributörer, vilka krav ställer det på TPB:s arkiv av talböcker?

6.2 Fortsatt samarbete med Storytel

Storytels tjänst med strömmande läsning till mobilen är intressant på flera sätt. Man använder en standardprodukt, mobilen, som alla har och som inte är utpekande. Tjänsten är lätt att installera och använda. Mobiltjänster har en yngre målgrupp än den som biblioteken traditionellt når. Tjänsten är redan i drift sedan flera år och projektet visar att det är lätt att skapa en talbokstjänst i Storytels system.

Storytels tjänst är inte synskadeanpassad och har inte någon DAISY-funktionalitet. Men Storytel är intresserade av att vidareutveckla sitt läsprogram inom dessa områden. Trots dessa brister är det ändå intressant för TPB med ett fortsatt samarbete med Storytel. Det är angeläget för oss att gå vidare och undersöka mobilens möjligheter för talboksläsarna. Här finns en tjänst som är i drift och klar att använda.

En Storyteltjänst med talböcker skulle kunna vara ett verktyg i arbetet med att nå yngre och medelålders personer med läs- och skrivsvårigheter, en grupp som i liten utsträckning vänder sig till biblioteket. En mobiltjänst kan också vara attraktiv för vana talboksläsare, som ett komplement till sin vanliga talboksläsning.

För den senare gruppen skulle tjänsten kunna utformas så att Storytels kommersiella tjänst utökas med ett stort utbud talböcker. Talböckerna är bara tillgängliga för personer med läshandikapp, som betalar för Storytels kommersiella tjänst och får ett stort utbud talböcker på köpet. Är denna modell möjlig att genomföra?

För gruppen som vi inte når idag skulle samma tjänst subventioneras under t.ex. 6 månader. Det skulle bli ett skyltfönster för talboken för ovana och i bästa fall visa vägen vidare till TPB:s och bibliotekens tjänster för talboksläsarna.

Projektet föreslår att förutsättningarna för en talbokstjänst i samarbete med Storytel utreds med målsättningen att en tjänst enligt den modell som föreslås ovan kan driftsättas i maj 2009.

Preliminär kostnadsuppskattning för genomförande av både 6.1 och 6.2 är 600-700.000 kr varav cirka hälften utgörs av kostnader för juridisk kompetens.

6.3 Fortsättning för strömmande läsning på grundskolorna i Örebro och Sölvesborg och försök på gymnasieskola

Försöken med strömmande läsning i skolorna ledde till att en lovande verksamhet har kommit igång. Det skulle vara olyckligt om den verksamheten tvingas upphöra i väntan på att en ordinarie tjänst etableras. Det är bra för skolorna med kontinuitet, att man kan fortsätta det arbetet som inletts och att man lokalt själva kan stimulera kollegor att testa strömmande läsning. Det är också värdefullt för TPB att ta del av de erfarenheter som görs ute på skolorna. Vi föreslår att de projektdeltagare som är intresserade får fortsatt tillgång till Net Plectalk fram till Plectalks lansering av den kommersiella versionen av Net Plectalk. Den beräknas vara klar senast i september 2009. När den kommersiella versionen är tillgänglig får skolorna själva köpa programmet.

Det skulle också vara intressant att få erfarenheter från en gymnasieskola. Vi har kontakt med ett gymnasium i Uppsala, där alla elever är försedda med bärbara datorer. Där skulle vi enkelt kunna förse elever med läshinder med Net Plectalk. Efter en termin följer vi upp försöken och får värdefull kunskap om hur strömmande läsning kan användas på gymnasieskolan.

Preliminär kostnadsuppskattning för genomförande av 6.3 är 100 000 kr.

6.4 Samverkans- och affärsmodell för grundskolan och gymnasieskolan

Specialpedagogiska institutet (SIT) har ansvaret för att elever i förskola, grundskola, gymnasieskola och elever inom den kommunala vuxenutbildningen har tillgång till anpassade läromedel. TPB ansvarar för detsamma vad gäller elever med läshinder vid högskola och universitet samt för anpassning av all skönlitteratur.

TPB har ett ansvar för studenter på högskolor och universitet och anpassar på begäran all litteratur som studenten behöver för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. SIT har inte samma övergripande ansvar och arbetar istället dels med att stimulera läromedelsförlagen att producera anpassade versioner av sina läromedel, dels genom att själva initiera produktion av vissa läromedel. Dessutom sker en stor del av produktion av läromedel både som ljudböcker och talböcker via Inläsningstjänst AB (ILAB).

I praktiken innebär detta att tillgången på anpassade läromedel inom dessa skolformer är begränsad. Det är inte alls självklart att en elev får tillgång till en anpassad version av de läromedel som används i hans eller hennes klass.

Det är förstås besvärande då det är extra viktigt att från mycket tidig ålder stimulera elever med läshinder genom att förse dem med ändamålsenliga läromedel och därmed skapa en positiv inställning till läsande och lärande.

TPB bedömer att det finns goda möjligheter till samordning inom området. De försök som genomförts med strömmande läsning visar på ett stort intresse för denna teknik från skolor. Här kan man kanske hitta vägar som är rimliga både för läromedelsförlagen, ILAB, SIT och TPB.

En intressant uppgift för etapp 3 av strömmande läsning är att definiera en samverkans- och affärsmodell för hur TPB skulle kunna samarbeta med SIT, läromedelsförlag, ILAB och andra aktörer för att via strömmande läsning ge främst grundskole- och gymnasieelever tillgång till all relevant anpassad litteratur (både skönlitteratur och facklitteratur) via TPB:s distributionssystem.

Frågor att besvara är exempelvis:

- Hur ska titlar från olika producenter lagras?
- Hur kan titlarna katalogiseras i en gemensam katalog?
- Är den gemensamma katalogen TPB:s katalog?
- Hur sker autentisering av användare? Gemensamt låntagarregister?
- Hur ersätts producenter och ILAB?

Ett liknande förslag presenterades i slutrapporten från NDS-projektet mars 2008. Där föreslogs att Utbildningsdepartementet ger TPB och SIT i uppdrag att undersöka hur en ökad samverkan mellan myndigheterna kan förbättra tillgången på anpassade medier inom de skolformer som SIT ansvarar för.

Preliminär kostnadsuppskattning för genomförande av 6.4 är 400.000 kr.